

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 347(477)

Р. О. ДЕНИСОВА,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
господарського права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

КОЛЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ АВТОРСЬКИМИ ТА (АБО) СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ В ІНТЕРНЕТІ

Розглянуто питання сучасного стану системи колективного управління майновими авторськими та (або) суміжними правами в мережі Інтернет. Удосконалення механізму регулювання використання об'єктів авторського права пов'язано з необхідністю їх ідентифікації, встановлення засобів захисту авторського права як до використання творів, так і після нього.

Ключові слова: організації колективного управління, Інтернет, монополія, ВОІВ.

Постановка проблеми. Транскордонний характер Інтернету й цифрова форма фіксації розміщених у ньому творів порушують питання авторських повноважень, унаслідок чого їх реалізація має певну специфіку, дослідження якої становить завдання даної публікації. Творцям інтегрованого інформаційного ресурсу (особливо часто оновлюваного) фізично неможливо встигати врегулювати всі питання, що виникають з правовласниками (а їх у кожного твору може бути декілька). Для вирішення цих питань була розроблена система «колективного управління майновими правами».

Метою роботи є вивчення доцільності та можливості застосування методу управління майновими правами через організації колективного управління (ОКУ) в цифровому середовищі.

Об'єктом дослідження є система колективного управління майновими авторськими та (або) суміжними правами в мережі Інтернет.

Наукова розробка теми. Дослідженнями у вказаній сфері займалися такі зарубіжні та вітчизняні науковці, як Е. П. Ракічіолі, О. М. Пастухов, К. О. Афанасьєва, А. Г. Серго, К. Забродська, В. А. Хохлов, А. П. Сергєєв, О. В. Ієвіня, Т. В. Федосенко, О. Одинець та ін.

На сьогодні в основі охорони прав в українському сегменті Інтернету попитом користуються здебільше методи технологічного захисту, а саме «маяки», «криптографічні конверти» та ін. Вважається, що застосування методу управління майновими правами в Інтернеті через організації колективного управління (ОКУ) не має реальної перспективи з огляду на специфіку середовища, в якому твір використовується [1].

У лютому 2014 р. після тривалих обговорень Європейським парламентом прийнято Директиву про колективне управління авторськими і суміжними правами та мультимедійному ліцензуванню музичних творів, використовуваних онлайн на внутрішньому ринку [2]. Директива була опублікована 26 лютого 2014 р. і набула чинності 10 квітня 2014 р. До 10 квітня 2016 р. вона повинна бути застосована в національному законодавстві країн ЄС. Положення цієї Директиви ЄС передбачають виплату винагороди за використання музичних творів у мережі Інтернет через організації колективного управління. Функціонування організацій спрощує систему договірних відносин як для самих суб'єктів авторського права і суміжних прав, так і для користувачів по отриманню дозволу на використання об'єктів цих прав, узгодженню питань щодо збору, розподілу та виплати винагороди зазначеним суб'єктам. Директивою ЄС передбачені вимоги до діяльності організацій колективного управління в європейських країнах, зокрема налагодження взаємовідносин між організаціями щодо забезпечення узгоджених дій по онлайнліцензуванню в мережі Інтернет, обмін базами даних об'єктів авторського права і суміжних прав та правами на них. З метою недопущення зловживань Директива ЄС передбачає положення щодо участі суб'єктів авторського права і суміжних прав у процесі прийняття організаціями основних рішень, визначає принципи прозорості їх діяльності. Це перша Директива ЄС у сфері колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав. У 2005 р. було прийнято Рекомендації Європейської комісії про транскордонне колективне управління

авторським правом і суміжними правами для надання законних інтерактивних музичних послуг (online music). Прийняття Директиви ЄС є важливим кроком на шляху гармонізації норм європейських країн з метою визначення єдиного механізму по збору, розподілу та виплаті винагороди суб'єктам авторського права і суміжних прав за використання об'єктів у мережі Інтернет. Розробка заходів, що сприяють впровадженню Директиви, спрямована на поліпшення ліцензування прав і доступу до цифрового контенту. Вони призначені для регулювання правовідносин, які виникають при перетинанні через кордони інтернет-продуктів і послуг, тим самим зміцнюючи цифровий ринок ЄС.

Основною метою Директив є встановлення стандартів для менеджменту організацій колективного управління, який повинен гарантувати правовласникам те, що він діє в їх інтересах. Її загальні політичні цілі такі: модернізувати та вдосконалити стандарти управління, економічну прозорість усіх організацій колективного управління ЄС, забезпечуючи тим самим правовласників точною інформацією про використання їхніх об'єктів та своєчасною виплатою роялті; сприяння рівних умов для мультитериторіального ліцензування музики онлайн; створити інноваційні та динамічні структури для ліцензування на кордонах, яке сприятиме подальшому розвитку в створенні законних музичних онлайн-сервісів.

Також Директива містить детальні вимоги до всіх способів отримання доходів від реалізації прав: збирання, відрахування та виплата роялті. Директива забезпечує основу для надання ліцензій, у тому числі надає перелік зобов'язань за ліцензією. Вона створює можливості для оперативного контролю, зокрема запиту на агрегування репертуару і прав з метою зменшення кількості ліцензій, необхідних для роботи з декількома територіальними, мультирепертуаром обслуговування, тобто це автономна робота правовласника з реєстром прав.

Усі ці заходи підкріплюються конкретними вимогами для забезпечення ефективного контролю з боку національного компетентного органу. Ці вимоги включають у себе забезпечення відповідними механізмами розгляду скарг та вирішення спорів у судовому порядку.

Убачається необхідним вивчити досвід і практику країн ЄС та імплементувати вказані заходи до національного законодавства щодо діяльності ОКУ. На сьогодні діяльність ОКУ в процесі охорони та захисту прав творців у мережі Інтернет спирається на правила, запропоновані в Рекомендаціях щодо вдосконалення механізму регулювання цифрового використання об'єктів авторського права і суміжних

прав через мережу Інтернет [3]. Спочатку користувачі мають принаймні з'ясувати умови взаємодії з ОКУ, тому що останні існують саме тому, що автори не в змозі самостійно управляти власними правами, а користувачі – віднайти кожного окремого правовласника. В Україні на сьогодні налагоджена діяльність ОКУ в різних сферах публічного використання об'єктів авторського права і суміжних прав [4]. Саме через посередництво ОКУ можливо вирішити й питання авторської винагороди. Однак слід урахувати таке застереження для інтернет-спільноти: лише та ОКУ, якій конкретні суб'єкти авторського права і суміжних прав передали на управління права на використання відповідних об'єктів у мережі Інтернет (право відтворення, надання доступу), може повноправно займатися онлайн-ліцензуванням [5].

Взаємовідносини ОКУ із суб'єктами авторського права і суміжних прав можуть оформлюватися договором приєднання, аналогічним ліцензіям GNU, Creative Commons, але з положеннями про добровільну винагороду. Правовласникам можуть пропонуватися декілька варіантів таких договорів, але будь-який із них має передбачати певний мінімум прав для користувачів: вільне відтворення, розповсюдження, добровільна винагорода. Договір включатиме положення щодо порядку збору, розподілу і виплати винагороди та інші положення.

Реквізитами певної роботи (твору, фонограми тощо) є ідентифікатори – це можуть бути числа або назва твору, автора, виконавця, іншого правовласника. Можлива наявність кількох видів ідентифікаторів: за творами (у такому разі слід присвоювати ідентифікатор кожному окремому твору); за альбомом (у музичній сфері); за суб'єктом (винагорода за діяльність гурту, виконавця, актора, виробника фонограм тощо в цілому, тобто за всю творчу діяльність).

Певну небезпеку становитиме можлива підміна справжніх ідентифікаторів, у результаті чого винагорода буде надходити неналежному набувачеві. Для протидії необхідно створити зручну систему верифікації, тобто користувач повинен мати можливість перед здійсненням оплати перевірити справжність ідентифікатора (SMS на офіційний номер проекту з автоматичною відповіддю, або ввести ідентифікатор у поле верифікації на офіційному сайті проекту, або інша аналогічна дія).

Текст ліцензії для користувачів може існувати як складова мультимедійного файлу (наприклад, ID3-tag), подаватися окремим текстовим файлом або повідомлятися гіперпосиланням, за яким у мережі Інтернет можна ознайомитися з повним текстом ліцензії та перевірити, що певний правовласник справді приєднався до умов відповідної ліцензії для розпо-

всюдження твору чи об'єкта суміжних прав. Важливо визначити, які конкретні дії користувача будуть акцептом (аналогом підпису) відповідного договору (ліцензії).

Розмір виплати авторської винагороди за створення і використання твору встановлюється в авторському договорі або в договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права і суміжних прав організаціями колективного управління з особами, які використовують твори:

– за публічне сповіщення через мережу Інтернет творів науки, літератури і мистецтва, у тому числі комп'ютерних програм та баз даних: 5 відсотків доходів, одержаних з того виду діяльності, у процесі якої відбувається публічне сповіщення творів;

– за публічне сповіщення або ретрансляцію (повторне публічне сповіщення) через мережу Інтернет виконань, зафіксованих в опублікованих без комерційної мети фонограмах і (або) відеограмах, та їх примірників: 2,5 відсотка доходів, одержаних із того виду діяльності, у процесі якої здійснюється використання виконань;

– за публічне сповіщення або ретрансляцію (повторне публічне сповіщення) через мережу Інтернет фонограм, відеограм, опублікованих без комерційної мети: 2,5 відсотка доходів, одержаних з того виду діяльності, у процесі якої здійснюється використання фонограм, відеограм;

– за публічне сповіщення (публічне повторне сповіщення) шляхом трансляції і ретрансляції зафіксованих у фонограмах і (або) відеограмах виконань, а також безпосередньо фонограм і (або) відеограм, опублікованих з комерційною метою, їх примірників через Інтернет сплачується 5 відсотків доходів, одержаних з того виду діяльності, у процесі якої здійснюється використання об'єктів суміжних прав.

Процес збору винагороди краще автоматизувати за допомогою саме послуг фінансових посередників. Їх зацікавленість полягатиме в одержанні певного відсотка від збору коштів, що сплачуються користувачами як добровільна винагорода. Для цього необхідно укласти договір між ОКУ та відповідною фінансовою установою.

Питання щодо розподілу винагороди врегулюються ще на етапі укладення угоди між суб'єктами авторського права і суміжних прав та ОКУ. Дані суб'єкти мають передбачити відсоткове співвідношення стосовно розподілу між ними винагороди, зібраної за використання окремого об'єкта авторського права, суміжних прав, альбому, творчості в цілому. Але таке співвідношення може переглядатися через певний проміжок часу за взаємною домовленістю

між зазначеними суб'єктами. Можна ввести й об'єктивний фактор – коли на співвідношення впливатимуть переваги користувачів: вони при оплаті зазначатимуть свій варіант відсоткового співвідношення або суб'єкта (чи кількох суб'єктів), якому (яким) користувачі хочуть спрямувати більшу частку винагороди. У договорі між суб'єктами авторського права та суміжних прав з ОКУ обумовлюватиметься мінімальна сума, яка підлягає виплаті зазначеним суб'єктам при її накопиченні. Можливі регулярні виплати та позапланові – за вимогою суб'єктів.

Необхідно передбачити способи платежів, зручні для користувачів, тобто не переобтяжені складними процедурами. Як відомо, для реєстрації у певних сервісах, спільнотах або здійсненні електронних платежів необхідний мінімум обов'язкових даних (логін, пароль тощо). У цих системах діятиме такий самий принцип. Додаткові ж опції, направлені на з'ясування певних переваг, будуть виставлені як оптимальні за замовчуванням, але користувач зможе їх персоналізувати: бажання відображати в загальному доступі інформацію про здійсненні платежі (це ніби декларація конкретного користувача про підтримку конкретного творчого працівника, який, у свою чергу, має визначитися, чи робити дану інформацію загальнодоступною), бажана перевага на користь певного суб'єкта під час розподілу винагороди тощо.

Пропонуються деякі способи платежів: 1. *SMS-платежі*. Користувач надсилає з мобільного телефону текстові повідомлення з ідентифікатором і додатковою інформацією щодо винагороди. Відповідні кошти знімаються з «мобільного» рахунка користувача і переводяться на віртуальний рахунок суб'єкта права, що управляється ОКУ. Як варіант гроші після оподаткування винагороди можуть переводитися на «мобільний» рахунок суб'єкта права. 2. *Платіжні картки*. Продаж платіжних карток певного номіналу (5, 10...100 грн тощо). Купуючи їх, користувач поповнює свій віртуальний рахунок на зазначену на картці суму. Користувач може в будь-який час дистанційно (Інтернет, платіжний термінал) перерахувати певну суму коштів на віртуальний рахунок суб'єкта права, що управляється ОКУ. Як варіант після вирахування податків суб'єкт права отримує гроші на такий самий віртуальний рахунок. 3. *Платіжні термінали* (наприклад, «i-box»). Маючи готівку, завжди можна сплатити винагороду у місцях, де встановлені такі термінали (ринки, супермаркети тощо). 4. *Інтернет-гроші* (наприклад, PayPal, Web-Money тощо). Зручний спосіб оплати, якщо допустимими будуть платежі, при яких користувач знаходиться в країні, іншій, ніж ОКУ, або якщо користувач при звичайстві

до таких «віртуальних грошей» і має відповідний рахунок з коштами на ньому. 5. *Кредитні картки*. Цей спосіб розрахунків є давно звичайним на Заході. У нас його популярність невпинно зростає. Кредитні картки використовуються для зняття коштів із банківського рахунка. Разом з тим більше опцій в управлінні цим рахунком існує при роботі через мережу Інтернет, і останнім часом таке управління рахунком набуває популярності.

Строк дії договору правовласників з ОКУ щодо вільного розповсюдження і збору добровільної винагороди починається з моменту укладання договору. Договір може бути достроково припинений з ініціативи правовласника (правовласників), після чого забороняється вільне розповсюдження відповідних примірників.

Хоча вільне розповсюдження планується здійснювати переважно шляхом вільного завантаження файлів із мережі Інтернет, що передбачає відсутність національних кордонів для користувачів, усе ж може виявитися неможливим існування єдиної структури глобального масштабу (територіальний принцип діяльності ОКУ), тому ОКУ різних країн мають укласти взаємні угоди про збір і передачу добровільної винагороди для іноземних респондентів.

Новацією у сфері діяльності ОКУ є роздержавлення Державної організації «Українське агентство з авторських і суміжних прав» (далі – ДО УААСП). Ці неоднозначні пропозиції, на думку багатьох спеціалістів, можуть призвести до погіршення існуючої ситуації і причини суттєві.

Перш за все це — формулювання претензій до України у спеціальному Звіті 301 (Special 301 report on copyright protection and enforcement), який складається Міжнародним Альянсом Інтелектуальної Власності (ІПА). На підставі цього звіту Уряд США починаючи з 2012 р., оновив статус України як «Priority Foreign Country», тобто Україна визнана з найгіршим рівнем захисту авторських прав у світі. Так, у звіті за 2015 р. визначено, що основними змінами, які повинні бути внесені в законодавство, є: розширення та посилення кримінальної відповідальності за «піратство»; розширення адміністративних заходів захисту авторських прав; реформування діяльності організацій колективного управління; введення кримінальної відповідальності за знімання фільмів у кінотеатрах – «камкордінг»; приведення законодавства до міжнародних стандартів у питаннях електронної комерції тощо. Цей перелік основних вимог до реформування законодавства залишається майже незмінним, починаючи зі Звіту 301 за 2012 р.

У всіх Звітах 301 починаючи з 2012 р. відсутня вимога щодо зміни структури або підпорядкування

органів державної влади, що забезпечують правову охорону інтелектуальної власності, оскільки зміна назви, підпорядкування, правова форма органу державної влади не призведе до змін у галузі і не змінить статус України у Звіті 301.

Європейська комісія кожного року теж публікує доповідь, що містить огляд стану дотримання прав інтелектуальної власності у третіх країнах та оцінку впливу порушень у цій сфері на інтереси європейських правовласників при торгівлі з ЄС. У 2015 р. у доповіді дається незадовільна оцінка рівня захисту прав інтелектуальної власності в Україні та відзначається відсутність прогресу за останні роки. Відзначається масовий та, як правило, безкарний характер порушень прав інтелектуальної власності. Окремими прикладами порушень прав інтелектуальної власності називаються: неплатежі роялті з боку державних ЗМІ; відсутність чітких правил діяльності організацій колективного управління; низький рівень забезпечення виконання законодавства із захисту прав інтелектуальної власності в цифровому секторі; недостатній рівень кримінальної відповідальності, передбачений законодавством; зatoryжний характер судових процесів у контексті порушень прав інтелектуальної власності. У доповіді не визначена потреба в реструктуризації органів державної влади, які забезпечують правову охорону інтелектуальної власності. Ідеться виключно про виконання законів України.

Що стосується роздержавлення ДО УААСП, то можна погодитися, що функція колективного управління не властива державній організації. Але Європейська Директива про колективне управління визначає, що правова форма ОКУ може бути будь-якою. Головна проблема — непрозора діяльність ДО УААСП, яка зазнала найбільшої критики від ІПА (особливо діяльність щодо надання дозволів на використання творів, права на які не були передані в управління УААСП), а у випадку проведення роздержавлення керувати ДО УААСП продовжать діяти ті ж самі, які здійснюватимуть корупційну діяльність, не втративши свого монопольного становища на ринку, але втративши державний контроль.

Висновок. Питання змін у функціонуванні діяльності ДО УААСП та інших організацій колективного управління є комплексним і стосується системної роботи із налагодження механізмів захисту прав інтелектуальної власності. Ця сфера приватних ринкових відносин не відповідає умовам прозорості та ефективності. Подолати цю проблему можна тільки шляхом: прийняття нового закону про діяльність ОКУ, який би збалансував інтереси всіх зацікавлених на цьому ринку: авторів, споживачів, бізнесу і держави та забезпечив захист прав відповідних суб'єктів;

забезпечення жорсткого контролю за виконанням цього закону. В умовах «реформування» такий закон неможливо створити і передбачити всі механізми його виконання, бо всі фахові зв'язки будуть порушені і знову може статися ситуація, коли ринок почне

формуватися за принципом «хто перший добіг до чиновника, той і правий». Досвід останніх років показав, що тільки ефективні перемовини, консультації фахівців галузі і системна діяльність досвідчених чиновників може навести лад.

ЛІТЕРАТУРА

1. Римаренко І. В. Захист авторських прав та творів, розміщених в Інтернеті. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VAPSV_pdu/2011_3/St_10.pdf.
2. Директива про колективне управління авторськими і суміжними правами та мультимедійному ліцензуванню музичних творів, використовуваних онлайн на внутрішньому ринку. URL: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/newsroom/content/20140203IPR34615/html/Copyrightcrossborderlicencesforonlinemusicservices>.
3. Рекомендації щодо вдосконалення механізму регулювання цифрового використання об'єктів авторського права і суміжних прав через мережу Інтернет. URL: <http://sips.gov.ua/ua/recomnet.html>.
4. Організації колективного управління в Україні. URL: http://www.sdip.gov.ua/ua/management_information.html.
5. Рекомендації щодо онлайн-ліцензування. URL: <http://sips.gov.ua/ua/reconlinelits.html>.

REFERENCES

1. Rymarenko I. V. Zakhyst avtorskykh prav ta tvoriv, rozmishchenykh v Interneti [Protecting copyrights and works posted on the Internet]. *nbuv.gov.ua*. Retrieved from http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/VAPSV_pdu/2011_3/St_10.pdf.
2. Dyrektyva pro kolektyvne upravlinnia avtorskymy i sumizhnymy pravamy ta multymediinomu litsenzuvanniu muzychnykh tvoriv, vykorystovuvanykh onlain na vnutrishnomu rynku [Directive on collective management of copyright and related rights and multimedia licensing of music products used online on the domestic market]. *europarl.europa.eu*. Retrieved from <http://www.europarl.europa.eu/news/en/newsroom/content/20140203IPR34615/html/Copyright-cross-border-licences-for-online-music-services>.
3. Rekomendatsii shchodo vdoskonalennia mekhanizmu rehuliuвання tsyfrovoho vykorystannia ob'ektiv avtorskoho prava i sumizhnykh prav cherez merezhu Internet [Recommendations on the improvement of the mechanism for regulating the digital use of copyright and related rights objects through the Internet]. *sips.gov.ua*. Retrieved from <http://sips.gov.ua/ua/recomnet.html>.
4. Orhanizatsii kolektyvnoho upravlinnia v Ukraini [Collective management organizations in Ukraine]. *sdip.gov.ua*. Retrieved from http://www.sdip.gov.ua/ua/management_information.html.
5. Rekomendatsii shchodo onlain-litsenzuvannia [Online Licensing Recommendations]. *sdip.gov.ua*. Retrieved from <http://sips.gov.ua/ua/reconlinelits.html>.

Р. А. ДЕНИСОВА

кандидат юридических наук, доцент кафедры хозяйственного права
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

КОЛЛЕКТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ИМУЩЕСТВЕННЫМИ АВТОРСКИМИ И (ИЛИ) СМЕЖНЫМИ ПРАВАМИ В ИНТЕРНЕТЕ

Рассмотрены вопросы современного состояния системы коллективного управления имущественными авторскими и (или) смежными правами в сети Интернет. Совершенствование механизма регулирования использования объектов авторского права связано с необходимостью их идентификации, установлением средств защиты авторского права как до использования произведений, так и после такового.

Ключевые слова: организации коллективного управления, Интернет, монополия, ВОИС.

R. O. DENYSOVA

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Department of Economic Law
of Yaroslav Mudryi National Law University

**COLLECTIVE MANAGEMENT OF PROPRIETARY COPYRIGHT
AND (OR) RELATED RIGHTS IN INTERNET**

Problem setting. Cross-border nature of the Internet and digital form of fixation of placed works raise up the issue of copyright powers, so its implementation has certain characteristics, and its study is the task of the publication. The creator of integrated information resource (mostly often updated) make it physically impossible to resolve all issues arising from the rights holders (and each work could has two or more such holders). To resolve these issues the system of “collective management of property rights” has been developed.

Target of research. The aim of this article is to study the feasibility and applicability of the method of management of property rights through collective management organization (CMO) in the digital environment.

Object of the study is the system of collective management of proprietary copyright and (or) related rights in the Internet.

Analysis of resent researches and publications. The mentioned issue has been studied by such foreign and domestic scientists as E.P.Rakichioli, O. M.Pastuhov, K. O. Afanasyeva, A. H.Serho, K. Zabrodska, V. A. Khokhlov, A. P. Serheev, O. V. Iyevinya, T. V. Fyedosenko, O. Odynets and others.

Article’s main body. It’s necessary to study the experience and practice of the EU and to implement these measures into national legislation on the activities of the CMO. First of all it concerns the Directive on collective management of copyright and related rights and licensing multimedia music used online at internal market (2014). The provisions of the EU Directive provide remuneration for the use of music in the Internet through the collective management organizations. EU Directive provides requirements to collective management organizations in Europe, including establishing of relationships between organizations to ensure concerted action by online licensing in the Internet, sharing databases of copyright and related rights and rights on them. To prevent abuse, the EU Directive stipulates the provisions for participation of copyright and related rights subjects in the process of decision-making by organizations; also this Directive defines the principles of transparency of its activities.

Conclusion and prospects for the development. The issue of changes in the functioning of activities and other collective management organizations is a complex and systematic work on establishing the mechanisms to intellectual property rights protection. This area of the private market economy relations does not meet the transparency and efficiency. We could overcome this problem by the new law on the activities of CMO, this law would balance the interests of all stakeholders in this market: authors, consumers, businesses and state and would provide the appropriate protection of certain subjects; by ensuring strict control over the implementation of this law. In terms of “reforming” such law cannot create and provide all the mechanisms for its implementation, because all professional relationships will be affected and the situation if the market will emerge on the principle “the person, who first reached the official the first, is right” could happen again. The experience of recent years has shown that only effective negotiation, consultation of professionals in this field and the system activity of experienced officials can clean up the situation.

Keywords: collective management organizations, monopoly, Internet, WIPO.

Денисова Р. О. Колективне управління майновими авторськими та (або) суміжними правами в Інтернеті. Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. – 2017. – № 1 (8). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2017/8/Denysova8.pdf>.